

Antwoorden Oefenvragen

HAVO

Examenjaar 2026-2027

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1. Vaardigheden	5
1.1 Informatievaardigheden	5
1.2 Concept contextbenadering	5
1.3 Onderzoeksvaardigheden	6
1. MAW HAVO 2024, tijdvak 1, vraag 5	6
2. MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 14	7
3. MAW HAVO 2022, tijdvak 1, vraag 8	8
2. Vorming	9
2.1 Socialisatie	9
4. MAW HAVO 2022, tijdvak 2, vraag 11	9
5. MAW HAVO 2024, tijdvak 2, vraag 12	10
6. MAW HAVO 2023, tijdvak 1, vraag 16	11
7. MAW HAVO 2019, tijdvak 2, vraag 23	12
8. MAW HAVO 2022, tijdvak 3, vraag 15	13
9. MAW HAVO 2024, tijdvak 2, vraag 3	14
10. MAW HAVO pilot 2017, tijdvak 2, vraag 1	15
11. MAW HAVO pilot 2017, tijdvak 1, vraag 4	16
2.2 Politieke socialisatie	17
12. MAW HAVO pilot 2018, tijdvak 1, vraag 10	17
13. MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 6	18
14. MAW HAVO 2026, tijdvak 1, vraag 4	19
2.3 Socialisatie binnen een specifieke context	20
15. MAW HAVO 2026, tijdvak 2, vraag 7	20
16. MAW HAVO 2023, tijdvak 1, vraag 9	21
2.4 Overheidsbeleid en standpunten van politieke partijen	22
17. MAW HAVO pilot 2014, tijdvak 1, vraag 20	22
3. Verhouding	23
3.1 Sociale ongelijkheid	23
18. MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 8	23

19.	MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 13	24
20.	MAW HAVO 2024 tijdvak 2, vraag 18	25
3.2	Macht en gezag	26
21.	MAW HAVO 2021, tijdvak 3, vraag 2	26
3.3	Maatschappelijke en politieke conflicten en samenwerking	27
22.	MAW HAVO pilot 2017, tijdvak 1, vraag 16	27
23.	MAW HAVO 2024, tijdvak 1, vraag 1	28
24.	MAW HAVO 2021, tijdvak 3, vraag 10	29
25.	MAW HAVO 2026, tijdvak 2, vraag 15	30
26.	MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 1	31
27.	MAW HAVO 2026, tijdvak 1, vraag 8	32
28.	MAW HAVO 2025, tijdvak 1, vraag 24	33
3.4	Sociale ongelijkheid binnen een specifieke context	34
29.	MAW HAVO 2025, tijdvak 1, vraag 7	34
30.	MAW HAVO 2025, tijdvak 1, vraag 1	35
3.5	Maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op sociale ongelijkheid	36
31.	MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 7	36
3.6	Overheidsbeleid en standpunten van aanhangers van de politieke stromingen	37
32.	MAW HAVO 2026, tijdvak 1, vraag 20	37
33.	MAW HAVO 2019, tijdvak 2, vraag 22	38
4.	Binding	39
4.1	Sociale cohesie: mate van binding	39
34.	MAW HAVO pilot 2017, tijdvak 1, vraag 12	39
35.	MAW HAVO 2024, tijdvak 2, vraag 19	40
36.	MAW HAVO 2026, tijdvak 2, vraag 13	41
37.	MAW HAVO 2024, tijdvak 2, vraag 9	42
38.	MAW HAVO 2021, tijdvak 2, vraag 14	43
4.2	Politieke instituties en representatie/representativiteit	44
39.	MAW HAVO 2022, tijdvak 1, vraag 7	44
40.	MAW HAVO 2022, tijdvak 1, vraag 6	45

41.	MAW HAVO 2021, tijdvak 3, vraag 9	46
4.3	Bedreigingen voor de bindingen in de samenleving binnen een specifieke context	47
42.	MAW HAVO 2022, tijdvak 1, vraag 22	47
43.	MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 25	48
4.4	Overheidsbeleid en standpunten van aanhangers van politieke stromingen	49
44.	MAW HAVO 2025, tijdvak 1, vraag 17	49
45.	MAW HAVO 2021, tijdvak 2, vraag 8	50
46.	MAW HAVO 2022, tijdvak 2, vraag 1	51
47.	MAW HAVO pilot 2015, tijdvak 2, vraag 19	52
5.	Verandering	53
5.1	Veranderingsprocessen rationalisering, individualisering en institutionalisering	53
48.	MAW HAVO 2024, tijdvak 2, vraag 1	53
49.	MAW HAVO 2026, tijdvak 2, vraag 14	54
50.	MAW HAVO 2025, tijdvak 2, vraag 16	55
5.2	Veranderingsprocessen staatsvorming, democratisering en globalisering	56
51.	MAW HAVO 2021, tijdvak 2, vraag 4	56
52.	MAW HAVO 2026, tijdvak 2, vraag 16	57
53.	MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 19	58

1. Vaardigheden

1.1 Informatievaardigheden

-

1.2 Concept contextbenadering

-

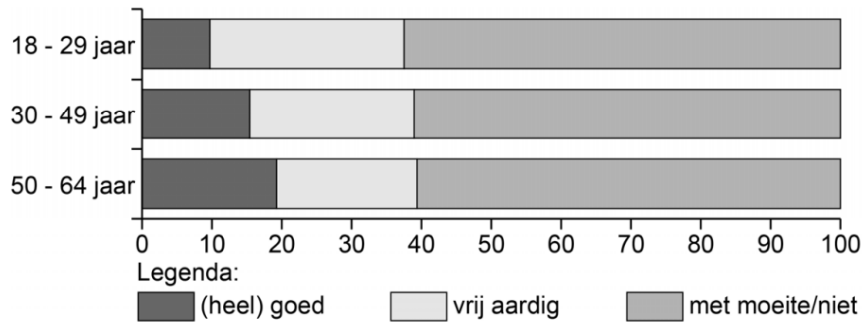
1.3 Onderzoeksvaardigheden

1. MAW HAVO 2024, tijdvak 1, vraag 5

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 1 – vraag 5

Figuur 1: De kwaliteit van schrijfvaardigheid in het Fries (%) naar leeftijd

bron: De Fryske Taalatlas 2020

Gebruik figuur 1. Figuur 1 is gebaseerd op informatie uit De Fryske Taalatlas 2020. In deze taalatlas staan de uitkomsten van een taalonderzoek dat in 2019 gedaan is. Door middel van een enquête is aan inwoners van Fryslân (Friesland) gevraagd in hoeverre ze de Friese taal beheersen en gebruiken. Bijna 6.500 inwoners van Friesland hebben de enquête ingevuld. In figuur 1 zijn alleen de uitkomsten onder de mensen tot en met 64 jaar weergegeven.

In figuur 1 wordt de samenhang tussen twee variabelen weergegeven.

a Noem deze twee variabelen.

b Leg uit op basis van figuur 1 of er sprake is van een positieve correlatie tussen de twee variabelen. Gebruik in je uitleg een omschrijving van positieve correlatie.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

a

- De variabele de kwaliteit van schrijfvaardigheid in het Fries en de variabele leeftijd.

b

- In figuur 1 is sprake van een positieve correlatie, want het percentage dat (heel) goed Fries kan schrijven is groter in de hogere

2. MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 14

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 2 – vraag 14

Inleiding

In een sociologisch onderzoek proberen onderzoekers te begrijpen wat voor rol muziek speelt voor Syrische vluchtelingen in Nederland. De onderzoekers hebben twintig Syrische vluchtelingen geïnterviewd die verspreid over heel Nederland wonen. Uit de interviews blijkt dat het beluisteren van Arabische en Nederlandstalige muziek voor deze Syrische vluchtelingen verschillende functies heeft.

Zie de inleiding van deze opgave.

Stel dat de onderzoekers een uitspraak zouden willen doen over alle Syrische vluchtelingen in Nederland. Zij doen hiervoor een nieuw, groot onderzoek. Het onderzoek moet aan de eisen van sociaalwetenschappelijk onderzoek voldoen.

Geef aan met behulp van de eis van representativiteit waar de onderzoekers op moeten letten als zij een uitspraak zouden willen doen over alle Syrische vluchtelingen in Nederland.

Maximumscore 1 punt

Voorbeeld van een juist antwoord:

Als de onderzoekers een uitspraak zouden willen doen over alle Syrische vluchtelingen in Nederland, dan moeten zij erop letten dat de groep Syrische vluchtelingen die ze interviewen (de steekproef) een weerspiegeling/dwarsdoorsnede is van de gehele onderzoekspopulatie (Syrische vluchtelingen in Nederland).

3. MAW HAVO 2022, tijdvak 1, vraag 8

Oefenvraag examen 2022 tijdvak 1 – vraag 8

Inleiding

De leeftijd waarop men in Nederland mag stemmen voor een volksvertegenwoordiging is 18 jaar en vastgelegd in de Grondwet. In juni 2019 kwam de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) met het adviesrapport 'Jong geleerd, oud gedaan'. In dit rapport adviseert de ROB om de kiesgerechtigde leeftijd uit de Grondwet te halen, zodat het mogelijk is om te experimenteren met stemrecht voor 16- en 17-jarigen op gemeentelijk en provinciaal niveau.

De ROB stelt dat uit onderzoek blijkt dat "de verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd een positief effect kan hebben op onder andere politieke kennis en interesse van jongeren en op hun opkomst bij verkiezingen. Bovendien lijkt dit effect langdurig te zijn, in de zin dat wanneer jongeren ouder worden hun opkomst structureel hoger blijft." [...]

Stel dat de kiesgerechtigde leeftijd in Nederland verlaagd wordt naar 16 jaar en jij het verband tussen het verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd en de politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarigen wilt onderzoeken.

- Formuleer een hypothese over de gevolgen van het verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd voor de politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarige jongeren.
- Benoem de afhankelijke en de onafhankelijke variabele in de hypothese.
- Geef een operationalisering van politieke betrokkenheid bij de lokale politiek.

Maximumscore 3 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Als jongeren op 16- en 17-jarige leeftijd mogen stemmen, dan is hun politieke betrokkenheid groter dan als ze niet mogen stemmen op 16- en 17-jarige leeftijd. / Als de kiesgerechtigde leeftijd verlaagd wordt, dan neemt de politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarige jongeren toe.
- de afhankelijke variabele: de mate van politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarigen; de onafhankelijke variabele: het al dan niet mogen stemmen op 16- en 17-jarige leeftijd / het al dan niet verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd.
- Een operationalisering van politieke betrokkenheid bij de lokale politiek is het lidmaatschap van een lokale politieke partij.

2. Vorming

2.1 Socialisatie

4. MAW HAVO 2022, tijdvak 2, vraag 11

Oefenvraag examen 2022 tijdvak 2 – vraag 11

Beredeneer dat ouders door socialisatie het rookgedrag van hun kinderen kunnen beïnvloeden.
Gebruik in je redenering de omschrijving van het kernconcept socialisatie.

Maximumscore 1 punt

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Ouders kunnen in de omgang met hun kinderen een cultuur met betrekking tot roken op hun kinderen overdragen. Als kinderen van deze ouders later zelf gaan roken, kunnen ze deze cultuur hebben verworven en is hierdoor hun rookgedrag beïnvloed. Er is dan sprake van socialisatie.

5. MAW HAVO 2024, tijdvak 2, vraag 12

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 2 – vraag 12

Inleiding

In augustus 2020 verscheen een essay van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS) met daarin een oproep aan de overheid de gezondheidsverschillen in Nederland terug te dringen. Tot nu toe heeft de overheid zich met haar beleid vooral gericht op leefstijl en persoonlijk gedrag van burgers. Maatregelen van de overheid waren vooral gericht op het geven van voorlichting aan burgers. De RVS stelt in het essay dat de huidige individuele aanpak eraan voorbijgaat dat gezondheidsachterstanden en -verschillen een combinatie van meer maatschappelijke oorzaken hebben en er daarom een maatschappelijke aanpak nodig is. De RVS pleit voor een nieuwe aanpak van gezondheidsverschillen. In 2021 kwam de RVS met een vervolgadvisie waarin de RVS aanbevelingen geeft, gericht op het terugdringen van gezondheidsachterstanden.

Zie de inleiding van deze opgave.

In het essay van de RVS staat dat gezondheidsverschillen een combinatie van oorzaken hebben.

Mensen met een hogere maatschappelijke positie hebben minder aandoeningen en ziekten en leven gemiddeld langer dan mensen met een lagere maatschappelijke positie. Een verschil in cultureel kapitaal kan hier een rol in spelen.

Leg uit dat een verschil in cultureel kapitaal een oorzaak kan zijn van de gezondheidsverschillen tussen mensen met een hogere maatschappelijke positie en mensen met een lagere maatschappelijke positie. Gebruik in je uitleg een voorbeeld van cultureel kapitaal.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Mensen met een hogere maatschappelijke positie hebben vaak meer cultureel kapitaal, bijvoorbeeld meer kennis over ziektesymptomen/ziekten en hoe ziekten te voorkomen zijn, dan mensen met een lagere maatschappelijke positie.
- Hierdoor kunnen zij eerder maatregelen nemen om de gezondheid te verbeteren en kunnen zij bewuster kiezen voor een gezonde(re) levensstijl.

of

- Mensen met een hogere maatschappelijke positie hebben vaak meer cultureel kapitaal; zij kunnen bijvoorbeeld vaardiger zijn in het communiceren met (hoogopgeleide) artsen.
- Hierdoor kunnen zij bijvoorbeeld wellicht beter aangeven wat hun problemen zijn of begrijpen wat de mogelijkheden/voorwaarden/consequenties van een behandeling zijn. Dit kan bijvoorbeeld gevolgen hebben voor de medische besluiten die genomen worden en hun gezondheid.

6. MAW HAVO 2023, tijdvak 1, vraag 16

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 1 – vraag 16

Stel dat de directie in een diverse organisatie ontevreden is over de omgang tussen de werknemers in de organisatie en daarvoor maatregelen neemt. Deze maatregelen moeten ervoor zorgen dat alle werknemers elkaar met respect behandelen.

Er zijn verschillende functies van socialisatie, zoals de functie 'verandering van een (sub)cultuur'.

Leg uit welke **andere** functie van socialisatie de maatregelen van de directie als doel hebben. Gebruik in je uitleg een omschrijving van deze functie van socialisatie.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- De andere functie van socialisatie die de maatregelen van de directie als doel hebben, is de functie 'gedragsregulatie van het individu'.
- De directie wil dat de werknemers ander gedrag ten opzichte van elkaar gaan vertonen, dat zij elkaar met respect behandelen. Als de werknemers dit gedrag internaliseren dan zal de respectvolle omgang tussen de werknemers in de organisatie voorspelbaar zijn en het samenwerken overzichtelijk zijn.

7. MAW HAVO 2019, tijdvak 2, vraag 23

Oefenvraag examen 2019 tijdvak 2 – vraag 23

Kiezers die wisselen van partijvoorkeur worden in veel mediaberichtgeving ook wel 'zwevende kiezers' genoemd. Deze kiezers worden soms ook wel 'geëmancipeerde kiezers' genoemd.

Beargumenteer dat, welk van de twee benamingen een journalist ook kiest (zwevende kiezers of geëmancipeerde kiezers), er in beide gevallen sprake zal zijn van 'framing'. Gebruik in je argumentatie:

- een vergelijking tussen beide benamingen;
- de omschrijving van het begrip framing.

Maximumscore 2 punten

Het juiste antwoord is:

- Door de kiezer te benaderen als 'geëmancipeerde kiezer' wordt de kiezer voorgesteld als kiezer die bewuste/overwogen keuzes maakt en niet klakkeloos op dezelfde politieke partij stemt. Door de kiezer te beschouwen als 'zwevende kiezer', wordt een beeld geschapen van de kiezer als iemand die niet weloverwogen een beslissing neemt, maar van de ene partij naar de andere zweeft of kan zweven.
- Met de keuze voor het gebruik van een van de beide benamingen (geëmancipeerde kiezer of zwevende kiezer), kies je voor een bepaald frame, een bepaalde manier waarop de kiezer wordt voorgesteld. De wijze waarop een onderwerp wordt gebracht / wordt ingekleed en uitgelegd, noemen we framing. Daarom is er in beide gevallen sprake van framing.

8. MAW HAVO 2022, tijdvak 3, vraag 15

Oefenvraag examen 2022 tijdvak 3 – vraag 15

Gebruik onderstaande inleiding van de vraag.

In het studiejaar 2020-2021 hebben zich zo'n 42% meer studenten aangemeld voor de opleiding tot gebarentolk aan de Hogeschool Utrecht dan het jaar daarvoor. Volgens de Hogeschool is deze toename mede te danken aan de populariteit en zichtbaarheid van Irma Sluis, die bij de corona-persconferenties als gebarentolk optrad. De Hogeschool spreekt van een 'Irma-effect'. Gebarentolk Irma Sluis werd onder andere beroemd met haar gebaar voor 'hamsteren'. In mei 2020 bracht de Drentse band Mooi Wark een ode aan haar uit met het lied 'Oh Irma'.

Er zijn verschillende hypothesen over de mate waarin massamedia invloed hebben op mensen.

Leg uit welke mediahypothese te herkennen is in de verklaring van de Hogeschool Utrecht voor de toename van het aantal studenten voor de opleiding tot gebarentolk. Gebruik in je uitleg de naam en een omschrijving van de gekozen mediahypothese.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- De opinieleidershypothese is te herkennen.
- Want uit de inleiding van de vraag blijkt dat de populariteit van de gebarentolk Irma op de corona-persconferenties er (mede) voor gezorgd heeft, dat zich zo veel meer studenten hebben aangemeld voor de opleiding tot gebarentolk. Vanuit de opinieleidershypothese kun je stellen dat Irma, en hetgeen zij uitdraagt als gebarentolk, als opinieleider/idool invloed heeft gehad op mediagebruikers.

9. MAW HAVO 2024, tijdvak 2, vraag 3

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 2 – vraag 3

Inleiding

In het dagelijks leven van veel Nederlanders is het gebruik van sociale media niet meer weg te denken. Ook voor sportbeoefenaars bestaan er specifieke apps, zoals de app Strava die vooral populair is bij duursporters. Beoefenaars van sporten zoals fietsen en hardlopen kunnen met die app bijhouden hoe vaak en hoelang ze sporten. Via Strava kunnen sporters ook een trainingsplan opstellen om hun sportieve doelen te behalen. Ook details over de gevolgde routes en welke prestaties sporters hebben geleverd, kunnen met de app worden bijgehouden. Deze informatie kan vervolgens gedeeld worden met anderen die de betreffende sporter volgen. Gebruikers kunnen zelf ook anderen volgen en kunnen op activiteiten reageren met aanmoedigingen, vragen of zogenaamde kudos. Kudos zijn virtuele complimentjes. De onderzoekers in tekst 1 vroegen zich af of en hoe sporters binnen een Strava-netwerk elkaar beïnvloeden en onderzochten of apps gebruikt zouden kunnen worden voor het ontwikkelen van beleid dat gericht is op het stimuleren van sportdeelname.

Zie de inleiding van deze opgave.

Er zijn gebruikers die hun loop- of fietsprestaties niet met anderen delen als deze tegenvallen en niet zo goed gaan als zij normaal gesproken gewend zijn.

Geef met het kernconcept identiteit een verklaring voor het feit dat deze gebruikers hun tegenvallende prestaties (liever) niet delen via Strava.

Maximumscore 1 punt

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Sommige gebruikers hebben wat betreft het fietsen of hardlopen een beeld van zichzelf dat ze ook willen uitdragen naar anderen, bijvoorbeeld dat ze (redelijk) snel of lang kunnen hardlopen. Een tegenvallende prestatie past niet bij dat beeld dat die gebruiker van zichzelf heeft en wil uitdragen. Dit is een verklaring voor het feit dat deze/sommige gebruikers hun tegenvallende prestaties (liever) niet delen via Strava.

10. MAW HAVO pilot 2017, tijdvak 2, vraag 1

Oefenvraag pilot examen 2017 tijdvak 2 – vraag 1

Tekst 1: Geluk en groei

Eigenlijk gaat het pas heel kort over (economische) groei als maatstaf voor vooruitgang. De uitvinding van het Bruto Binnenlands Product (BBP) ruim tachtig jaar geleden heeft daar in niet geringe mate aan bijgedragen. Het is de maatstaf voor hoe een land ervoor staat. (...) De laatste vijftig jaar wordt het BBP steeds meer gelijkgesteld met materiële welvaart, of – in bredere zin – met vooruitgang.

Nog los van het feit dat economische groei door de diensten- en internet economie steeds ongrijpbaarder, en dus moeilijker meetbaar wordt, biedt het BBP zo wel een erg eenzijdige kijk op de 'staat van het land'.

Duurzaamheid en sociale aspecten van groei worden bijvoorbeeld niet meegerekend. (...) Daarom pleiten wetenschappers al jaren voor de toevoeging van een aantal 'geluksindicatoren' aan de reguliere economische maatstaven om de kwaliteit en vooruitgang van een samenleving te meten. Tot nu toe gebeurt dat nauwelijks. Een uitzondering is de 'geluksindex' van het bergstaatje Bhutan: hier telt het Bruto Nationaal Geluk (BNG) boven de maat van het BBP.

Gebruik

tekst

1.

Leg op grond van tekst 1 uit dat cultuur plaatsgebonden is. Gebruik in je uitleg:

- het kernconcept cultuur;
- een voorbeeld uit tekst 1.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Cultuur is plaatsgebonden omdat **de opvattingen over de kwaliteit en vooruitgang van een samenleving** tussen landen kunnen verschillen. Opvattingen maken onderdeel uit van **cultuur**.
- Uit tekst 1 blijkt een verschil in deze opvattingen tussen Bhutan en de overige landen: in Bhutan telt als uitzondering het Bruto Nationaal Geluk (BNG) boven de maat van het BBP als indicator voor kwaliteit en vooruitgang.

11. MAW HAVO pilot 2017, tijdvak 1, vraag 4

Oefenvraag pilot examen 2017 tijdvak 1 – vraag 4

In de jaren zeventig zat een briefje met een boodschap ingesloten bij de verpakking van LEGO-speelgoed. De boodschap kwam op het volgende neer: "De behoefte om iets te creëren is bij jongens en meisjes even groot. Zij bouwen wat er in hun hoofd opkomt op de manier zoals zij willen. Niet alleen jongens maar ook meisjes vinden het leuk om een ruimteschip te bouwen. En niet alleen meisjes maar ook jongens vinden het leuk om poppenhuizen te bouwen."

Een van de dimensies van Hofstede waarop culturen te onderscheiden zijn, is masculien versus feminien.

Leg uit of de boodschap bij het LEGO-speelgoed meer past bij een masculiene of bij een feminiene cultuur. Gebruik in je uitleg een omschrijving van het begrip masculiene cultuur of van het begrip feminiene cultuur volgens de dimensie van Hofstede.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit de boodschap blijkt dat men uitgaat van een overlap van sekserollen, wat past bij een feminiene cultuur.
- Uit de boodschap blijkt namelijk dat zowel jongens als meisjes het leuk vinden om LEGO-creaties zoals een poppenhuis of ruimteschip te bouwen. Wat kinderen met LEGO bouwen hangt dus niet af van hun sekserol.

2.2 Politieke socialisatie

12. MAW HAVO pilot 2018, tijdvak 1, vraag 10

Oefenvraag pilot examen 2018 tijdvak 1 – vraag 10

De Tweede Kamer behandelt volgend jaar een initiatiefnota die het makkelijker maakt voor gewone mensen om invloed uit te oefenen op nieuwe wetten. De PvdA wil het beïnvloeden van wetgeving, ofwel lobbyen, inzichtelijker en meer openbaar maken. [...] De PvdA wil meer internet consultaties invoeren, zodat burgers via internet vaker actief kunnen meepraten. Daarnaast moeten de agenda's van ministers en staatssecretarissen openbaar worden, met daarin ook de afspraken met lobbyisten, en moet in elke wet een 'lobbyparagraaf' komen, waarin staat naar wie er is geluisterd. (...)

Zie bovenstaand tekstfragment.

Of burgers actief zullen meepraten via internet, is onder andere afhankelijk van hun politieke socialisatie. Leg dit uit. Gebruik in je antwoord het kernconcept politieke socialisatie.

Maximumscore 1 punt

Het juiste antwoord is:

- Actief meepraten via internet is onder andere afhankelijk van de politieke cultuur van de groep waartoe iemand behoort en dus van de kennis, opvattingen en houdingen die iemand tijdens zijn opvoeding en uit zijn omgeving meekrijgt over de politiek en overheid.

13. MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 6

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 2 – vraag 6

In het verkiezingsprogramma 2022-2026 van een gemeentelijke politieke partij stond het volgende over de Alcoholwet en alcoholgebruik:

“De handhaving van de Alcoholwet vraagt om voldoende beschikbare en goed geschoolde handhavers. [naam partij] is voor extra alertheid op de handhaving van leeftijdsgrenzen. De strijd tegen drankmisbruik voert de gemeente samen met scholen, ouders, kerken, verslavingszorg, horeca, politie, sportverenigingen en andere betrokkenen.” In het bovenstaande citaat uit het verkiezingsprogramma is de politieke stroming waartoe de partij behoort te herkennen. Uit het citaat blijkt dat onder andere rechtshandhaving een uitgangspunt van deze stroming is.

Geef aan welke politieke stroming in het citaat te herkennen is. Licht je antwoord toe met een **ander** uitgangspunt van deze politieke stroming, dat past bij de opvatting van deze stroming over de rol van de overheid.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- De confessionele stroming is te herkennen,
- want het uitgangspunt gespreide verantwoordelijkheid / samenwerking in maatschappelijke verbanden / dat er veel belang wordt gehecht aan het maatschappelijk middenveld is te herkennen (in de zin: “De strijd tegen drankmisbruik voert de gemeente samen met scholen, ouders, kerken, verslavingszorg, horeca, politie, sportverenigingen en andere betrokkenen.”).

14. MAW HAVO 2026, tijdvak 1, vraag 4

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 4

Inleiding

Deze opgave gaat over de effecten van het uitdelen van gratis krantenabbonnementen aan mensen met een laag inkomen.

Gebruik de inleiding van deze vraag.

Het uitdelen van gratis krantenabbonnementen aan mensen die dit zelf niet kunnen betalen, was een idee van de hoofdredacteur van De Gelderlander. Het is zijn overtuiging dat iedereen toegang moet hebben tot nieuws. Hij stelt dat er een nieuwskloof dreigt te ontstaan tussen arm en rijk. Volgens de hoofdredacteur heeft iedereen nieuws nodig om de wereld en de eigen omgeving te kunnen verklaren.

Beredeneer dat het idee van de hoofdredacteur om gratis krantenabbonnementen uit te delen ideologisch kan zijn. Gebruik in je redenering:

- 'denkbeelden' uit de omschrijving van het kernconcept ideologie en informatie uit de inleiding van deze vraag;
- 'maatschappelijke verhoudingen' uit de omschrijving van het kernconcept ideologie en informatie uit de inleiding van deze vraag.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat een redenering dat het idee van de hoofdredacteur om gratis krantenabbonnementen uit te delen ideologisch kan zijn, met:

- een toepassing van 'denkbeelden' uit de omschrijving van het kernconcept ideologie en informatie uit de inleiding van de vraag
- een toepassing van 'maatschappelijke verhoudingen' uit de omschrijving van het kernconcept ideologie en informatie uit de inleiding van de vraag

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Dat iedereen gelijke toegang moet hebben tot nieuws kan deel uitmaken van een samenhangend geheel van denkbeelden over sociale ongelijkheid.
- Als niet iedereen gelijke toegang heeft tot nieuws dreigt volgens de hoofdredacteur een nieuwskloof tussen arm en rijk, wat niet past bij de volgens hem wenselijke gelijke maatschappelijke verhoudingen.

Opmerking

Als het antwoord geen redenering bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

2.3 Socialisatie binnen een specifieke context

15. MAW HAVO 2026, tijdvak 2, vraag 7

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 7

Inleiding

In 2017 verscheen het boek *Eindeloos ouderschap* van socioloog Herman Vuijsje en journalist Anneke Groen. In dit boek beschrijven zij het hedendaagse sociale verschijnsel dat ouders hun volwassen kinderen blijven bijstaan. De ouders die in het boek beschreven worden, behoren vooral tot de zogenoemde babyboomers, geboren vlak na de Tweede Wereldoorlog en volwassen geworden in de jaren zestig van de vorige eeuw.

Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw maakte een toename van welvaart sociaaleconomische ontwikkelingen mogelijk. Deze sociaaleconomische ontwikkelingen hebben bijgedragen aan een verandering in de taakverdeling binnen het gezin. In de periode van de jaren zestig tot en met de jaren tachtig kunnen twee gezinstypen worden onderscheiden.

- Geef aan welk gezinstype met welke taakverdeling het meest gebruikelijk was in de periode van de jaren twintig tot de jaren zestig.
- Geef aan welk gezinstype met welke taakverdeling opkwam vanaf de jaren zestig.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat:

- het kostwinnergezin/traditioneel gezin dat / de bevelshuishouding die het meest gebruikelijk was in de periode van de jaren twintig tot de jaren zestig, met de traditionele/duidelijke man-vrouwtaakverdeling
- het moderne gezin dat / de onderhandelingshuishouding die opkomt vanaf de jaren zestig, met overleg binnen het gezin over de taakverdeling / met meer gelijke taakverdeling tussen man en vrouw / met meer gedeelde verantwoordelijkheid voor het gezinsinkomen en de zorgtaken

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Voor en tijdens de jaren zestig was het kostwinnersgezin het meest gebruikelijk, met een duidelijke taakverdeling tussen man en vrouw in werk en zorg.
- In de jaren zestig kwam het moderne gezin op, met een meer gelijke taakverdeling tussen man en vrouw.

16. MAW HAVO 2023, tijdvak 1, vraag 9

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 1 – vraag 9

Deze opgave gaat over de problemen op de woningmarkt en protesten die in 2021 hiertegen gehouden zijn. In de jaren 80 en 90 van de vorige eeuw vonden er verschillende maatschappelijke ontwikkelingen plaats. Een daarvan is dat de samenstelling van huishoudens in Nederland veranderde.

- Noem een verandering (vanaf de jaren 80) in de samenstelling van huishoudens in Nederland, die mede de oorzaak kan zijn van het tekort aan woningen in Nederland.
- Leg uit waarom deze verandering mede de oorzaak kan zijn van het tekort aan woningen in Nederland.

Maximumscore 2 punten

Het juiste antwoord is:

- De toename van eenpersoonshuishoudens kan mede de oorzaak zijn van het tekort aan woningen in Nederland.
- Als steeds meer mensen in Nederland alleen een huishouden vormen, dan zijn er namelijk ook meer woningen nodig.

2.4 Overheidsbeleid en standpunten van politieke partijen

17. MAW HAVO pilot 2014, tijdvak 1, vraag 20

Oefenvraag pilot examen 2014 tijdvak 1 – vraag 20

Het gezin in Nederland heeft in de jaren zestig, zeventig en tachtig van de vorige eeuw een aantal veranderingen ondergaan. In deze opgave staat de invloed van individualisering en modernisering op het gezin centraal.

Confessionele partijen maakten vanaf de Tweede Wereldoorlog tot aan 1994 onafgebroken deel uit van de Nederlandse regering.

Noem twee kenmerken van het gezinsbeleid rond 1960 die in overeenstemming zijn met de confessionele ideologie.

Maximumscore 2 punten

Het juiste antwoord is:

- Het kostwinnersgezin staat centraal / traditionele rollen voor mannen en vrouwen.
- Het gezin vormt de hoeksteen van de samenleving.

3. Verhouding

3.1 Sociale ongelijkheid

18. MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 8

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 2 – vraag 8

Nederland is een gestratificeerde samenleving.

Beredeneer dat onderwijs bijdraagt aan de sociale stratificatie van de Nederlandse samenleving. Gebruik in je redenering:

- een omschrijving van sociale stratificatie;
- twee voorbeelden uit de beroepsprestigeladder om sociale stratificatie te illustreren.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Mensen volgen onderwijs op verschillende niveaus. De maatschappelijke groepen / sociale lagen in Nederland waartussen sociale ongelijkheid bestaat, verschillen over het algemeen (onder andere) van elkaar wat betreft opleidingsniveau.
- Zo blijkt uit de beroepsprestigeladder dat chirurgen, hoogopgeleide mensen, hoger op deze ladder staan dan bijvoorbeeld fabrieksmedewerkers aan de lopende band / ongeschoolde arbeiders.

19. MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 13

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 2 – vraag 13

Tabel 1: percentage leerlingen in het voortgezet onderwijs dat betaald aanvullend onderwijs volgt

netto-maandinkomen ouders in euro's (per inkomensklasse)	percentage leerlingen
tot 2.000	14
2.000 - 2.999	14
3.000 - 3.999	21
4.000 - 5.999	22
6.000 - 7.999	29
8.000 of meer	33

bron: Stichting Cito – SEO Economisch Onderzoek, 2019

Gebruik tabel 1. Beredeneer aan de hand van tabel 1 dat het gebruik van betaald aanvullend onderwijs (schaduwonderwijs) bestaande sociale ongelijkheid laat zien. Gebruik in je redenering:

- informatie uit tabel 1;
- de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit tabel 1 blijkt dat betaald aanvullend onderwijs/schaduwonderwijs veel meer gevolgd wordt door kinderen van ouders met een hoog netto-maandinkomen, dan door kinderen waarvan de ouders een lager/laag netto-maandinkomen hebben. / 29 en 33 procent van de kinderen van ouders die respectievelijk tussen 6.000 en 7.999 euro of meer dan 8.000 euro per maand verdienen maken gebruik van schaduwonderwijs, terwijl dat bij kinderen van ouders met een netto-maandinkomen tot 2.999 euro maar 14 procent is.
- De verklaring hiervoor kan zijn dat betaald aanvullend onderwijs/schaduwonderwijs geld kost, en mensen met minder/weinig geld minder geld hebben voor schaduwonderwijs dan mensen met genoeg/veel geld. Het gebruik van betaald aanvullend onderwijs/schaduwonderwijs laat dan dus bestaande sociale ongelijkheid zien, omdat het meer of minder hebben van geld dan leidt tot een ongelijke verdeling van het kunnen volgen van betaald aanvullend onderwijs/schaduwonderwijs.

20. MAW HAVO 2024 tijdvak 2, vraag 18

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 2 – vraag 18

Slechte eetgewoonten en ongezonde voeding kunnen bijdragen aan gezondheidsverschillen.

Er zijn in Nederland kinderen die bijvoorbeeld met een lege maag naar school komen. In 2023 heeft de overheid geld beschikbaar gesteld voor gratis (gezonde) schoolmaaltijden op scholen met veel kinderen uit gezinnen met een laag inkomen.

Beredeneer dat deze maatregel de sociale ongelijkheid op het gebied van gezondheid kan verkleinen. Gebruik in je redenering de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid.

Maximumscore 1 punt

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Leerlingen uit gezinnen met een laag inkomen hebben minder/niet voldoende geld voor (gezond) eten, in vergelijking met leerlingen uit gezinnen die geen laag inkomen hebben.
- Onvoldoende (gezond) eten kan tot een slechte(re) gezondheid leiden. Het verstrekken van gratis (gezonde) maaltijden aan leerlingen die uit een gezin komen met een laag inkomen, kan bijdragen aan de (verbetering van de) gezondheid (een hooggewaardeerd goed) van deze leerlingen en kan zodoende de sociale ongelijkheid op het gebied van gezondheid verkleinen.

3.2 Macht en gezag

21. MAW HAVO 2021, tijdvak 3, vraag 2

Oefenvraag examen 2021 tijdvak 3 – vraag 2

Verkiezingen kunnen opgevat worden als een strijd om de macht.

Leg dit uit met het kernconcept macht. Gebruik in je uitleg de woorden 'hulpbronnen', 'doelstellingen' en 'handelingsmogelijkheden'.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Verkiezingen kunnen opgevat worden als een strijd om het vermogen om de hulpbronnen van een staat in te kunnen zetten (zeggenschap over de hulpbronnen), waarmee de doelstellingen van de partij bereikt kunnen worden en de handelingsmogelijkheden van andere partijen om hun (andere of tegenstrijdige) doelstellingen te bereiken beperkt worden.

3.3 Maatschappelijke en politieke conflicten en samenwerking

22. MAW HAVO pilot 2017, tijdvak 1, vraag 16

Oefenvraag pilot examen 2017 tijdvak 1 – vraag 16

Inleiding

Deze opgave gaat over kraken. Kraken is het in gebruik nemen van een leegstaand gebouw zonder toestemming van de eigenaar. Het verschijnsel kraken kwam op in de jaren zestig als reactie op jarenlange leegstand van panden in tijden van woningnood. Kraken gebeurde onder andere door jonge mensen die moeilijk aan betaalbare woon- en werkruimte kwamen, met name studenten, werklozen en kunstenaars.

Rond 1980 waren krakers erg actief. In die tijd kwamen zij regelmatig in aanvaring met de autoriteiten (politie en justitie). Tot 2010 was het wettelijk toegestaan om een gebouw te kraken als dat gebouw meer dan 12 maanden leegstond. In 2010 werd kraken volledig bij wet verboden, dus ook na 12 maanden leegstand.

Gebruik de inleiding van deze opgave. Er zijn twee benaderingen die maatschappelijke conflicten verklaren: de conflictbenadering van Marx en de conflictbenadering van Huntington.

Beredeneer of het conflict tussen krakers en de autoriteiten, zoals in de inleiding weergegeven, te verklaren is met de benadering van Marx of met de benadering van Huntington.

Gebruik in je redenering:

- de inleiding van deze opgave;
- een kenmerk van de gekozen benadering.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit de inleiding blijkt dat er sprake was van woningnood omdat bepaalde groepen moeilijk aan betaalbare woonruimte konden komen. Hierdoor namen sommige mensen uit deze groepen woonruimte van bezitters van woningen in gebruik en ontstond er een conflict tussen de krakers en de autoriteiten.
- Het verschil tussen het wel of niet bezitten van een woonruimte is een voorbeeld van een ongelijke verdeling van bezit. Het conflict is dus te verklaren met de conflictbenadering van Marx omdat in deze benadering een ongelijke verdeling van bezit als een oorzaak voor conflicten centraal staat.

23. MAW HAVO 2024, tijdvak 1, vraag 1

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 1 – vraag 1

Inleiding

Sinds 1 januari 2014 is het Fries, naast het Nederlands, erkend als officiële taal in de provincie Friesland. Twee Tweede Kamerleden vonden echter dat er te weinig gebeurde op het gebied van bevordering van de Friese taal. Meer zichtbaarheid van het Fries in openbare ruimtes zou daar volgens hen een bijdrage aan kunnen leveren. Daarom dienden de Kamerleden in 2020 een motie in, waarin de regering werd verzocht een akkoord met de provincie Friesland te sluiten om de zichtbaarheid van het Fries te vergroten. De motie werd aangenomen en leidde tot het Zichtbaarheidsakkoord Friese taal en cultuur.

In het Zichtbaarheidsakkoord staat dat het Rijk zich inzet om de tijdelijke bewegwijzering en andere openbare tijdelijke informatievoorziening rondom rijkswegen binnen de provincie Friesland aan te passen naar tweetalige teksten. Verder staat er dat de provincie Friesland zich inspant voor meer Fries- of tweetalige bebording aan provinciale (water)wegen.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

Leg uit dat er bij het uitvoeren van het Zichtbaarheidsakkoord sprake is van samenwerking. Gebruik in je uitleg:

- de omschrijving van het kernconcept samenwerking;
- informatie uit de inleiding van deze opgave waaruit samenwerking blijkt.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Het Rijk zal voor borden met tweetalige teksten rondom rijkswegen zorgen en de provincie Friesland zal zorgen voor meer borden met Friese of tweetalige teksten aan provinciale (water)wegen. Door deze onderverdeling te maken, stemmen het Rijk en de provincie Friesland hun handelen op elkaar af.
- Zij doen dit voor een gemeenschappelijk doel, namelijk het vergroten van de zichtbaarheid van de Friese taal. Er is dus sprake van samenwerking.

24. MAW HAVO 2021, tijdvak 3, vraag 10

Oefenvraag examen 2021 tijdvak 3 – vraag 10

Na de verkiezingen van 2017 had geen partij een meerderheid in de Tweede Kamer. In de formatie probeert men een regeringscoalitie te vormen.

Welke afweging moeten alle politieke partijen maken als zij regeringsdeelname overwegen? Gebruik in je antwoord de omschrijving van een kernconcept bij het hoofdconcept verhouding. Noem ook de naam van het kernconcept.

*Je mag het kernconcept 'macht' **niet** gebruiken.*

Maximumscore 1 punt

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Politieke partijen moeten afwegen in hoeverre zij hun handelen willen afstemmen op de andere partijen in de formatie met als doel om een regeerakkoord te vormen. Als zij dit willen is er sprake van samenwerking. Zij moeten dus afwegen of ze willen samenwerken of dat ze geen compromissen willen sluiten.

25. MAW HAVO 2026, tijdvak 2, vraag 15

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 15

Inleiding

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie (WODC) publiceerde in 2017 een onderzoek van socioloog Van Gestel en criminoloog Verhoeven naar liquidaties in Nederland. Liquidaties zijn moorden, gepleegd door of in opdracht van leden van een criminele organisatie. De maatschappelijke verontwaardiging is bij liquidaties groot, omdat liquidaties meestal met bruto geweld in de openbare ruimte worden uitgevoerd. Volgens de onderzoekers is in de jaren tachtig van de vorige eeuw het aantal liquidaties gestegen vanaf het moment dat de internationaal georganiseerde smokkel van drugs groeit. Vanaf het jaar 2000 herkennen de onderzoekers in de liquidaties een proces van verruwing door de beschikbaarheid van zware vuurwapens en de inzet van nieuwe onervaren schutters uit criminele jeugdgroepen. Deze opgave gaat over ontwikkelingen in het aantal liquidaties en criminele straatjongeren als hulpjes bij liquidaties.

Gebruik de inleiding van deze opgave. Of politieke vraagstukken daadwerkelijk op de politieke agenda komen, hangt af van een aantal factoren, zoals of er voldoende ruimte is op de politieke agenda.

Leg uit aan welke andere factor voor politieke agendavorming het vraagstuk liquidaties voldoet.

Gebruik in je uitleg:

- een factor voor politieke agendavorming;
- informatie uit de inleiding van deze opgave.

Maximumscore 1 punt

Een juist antwoord bevat een uitleg dat het vraagstuk liquidaties voldoet aan een factor voor politieke agendavorming, met de factor dat de situatie hevige emoties oproept / als ongewenst wordt ervaren door een groot aantal mensen en informatie uit de inleiding waaruit de gekozen factor blijkt.

Voorbeeld van een juist antwoord:

Volgens de inleiding is de maatschappelijke verontwaardiging over liquidaties groot. Dat betekent dat het vraagstuk liquidaties hevige emoties oproept, wat een factor is voor politieke agendavorming.

26. MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 1

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 2 – vraag 1

Inleiding

Sinds 1 juli 2021 geldt de Alcoholwet. De Alcoholwet vervangt de Drank- en Horecawet (DHW). In de Alcoholwet zijn een aantal wijzigingen van de DHW opgenomen die moeten bijdragen aan een vermindering van problematisch alcoholgebruik in Nederland.

Deze wijzigingen volgen onder andere uit een evaluatie van de DHW. Hieruit kwam naar voren dat diverse partijen graag een aanpassing van de DHW wilden. Een van de wijzigingen die in de Alcoholwet is opgenomen, is dat een meerderjarige die in de publieke ruimte bier, wijn of andere alcoholische drank koopt om door te geven aan een minderjarige (jonger dan 18 jaar), ook strafbaar is. Als een meerderjarige alcohol koopt en vervolgens doorgeeft aan een minderjarige heet dat wederverstrekking. In de oude DHW was dat niet strafbaar gesteld. Uit onderzoek bleek dat minderjarigen ondanks een verbod om alcohol te kopen toch aan alcohol kwamen, onder andere via ouders.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

De totstandkoming van de Alcoholwet kan worden geanalyseerd met het systeemmodel. Dit model bestaat uit vier fasen.

a Leg uit dat in de inleiding de fase van terugkoppeling en de fase van invoer te herkennen zijn. Gebruik in je uitleg:

- een omschrijving of kenmerk van de fase van terugkoppeling;
- een omschrijving of kenmerk van de fase van invoer;
- bij beide fasen informatie uit de inleiding waaruit de fase blijkt.

b Noem de **twee andere** fasen uit het systeemmodel.

Maximumscore 3 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

a

- Uit de inleiding blijkt dat de nieuwe Alcoholwet voortkomt uit een evaluatie van de oude Drank- en Horecawet. Een evaluatie van het bestaande beleid past binnen de fase van terugkoppeling.
- Naar aanleiding van de evaluatie waren er eisen/wensen om wijzigingen aan te brengen / nieuwe regels op te nemen in de oude Drank- en Horecawet. Dit is nieuwe invoer.

b

- (De andere twee fasen uit het systeemmodel zijn) de fase van uitvoer en de fase van omzetting/conversie.

27. MAW HAVO 2026, tijdvak 1, vraag 8

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 8

Inleiding

Deze opgave gaat over de effecten van het uitdelen van gratis krantenabonnementen aan mensen met een laag inkomen.

Gebruik de inleiding van deze vraag. Het kabinet-Schoof diende in 2024 een wetsvoorstel in dat onder andere kranten duurder zou maken, omdat de btw (omzetbelasting) van 9 naar 21 procent zou gaan. Ruim dertig kranten en nieuwsmedia vroegen in een paginagrote advertentie de Tweede Kamer het plan niet te steunen. De politieke besluitvorming rondom de btw-verhoging kan geanalyseerd worden met het barrièremodel waarin nadruk ligt op twee soorten macht. Een daarvan is realisatiemacht.

Leg met de **andere** soort macht uit dat de kranten en nieuwsmedia het nemen van een van de barrières uit het barrièremodel probeerden te voorkomen. Gebruik in je uitleg:

- de naam en een omschrijving van de andere soort macht uit het barrièremodel en informatie uit de inleiding van de vraag;
- een omschrijving van een barrière uit het barrièremodel en informatie uit de inleiding.

Maximumscore 1 punt

Een juist antwoord bevat een uitleg dat de kranten en nieuwsmedia het nemen van een van de barrières uit het barrièremodel probeerden te voorkomen, met:

- het noemen hindermacht en een toepassing van een omschrijving van hindermacht en informatie uit de inleiding van de vraag
- een toepassing van een omschrijving van de barrière/fase 'beslissen (over de noodzaak van een beleidsmatige oplossing van problemen)' van het barrièremodel en informatie uit de inleiding van de vraag

Voorbeeld van een juist antwoord:

- De kranten en nieuwsmedia probeerden met de paginagrote advertentie het voorgenomen plan om de btw te verhogen, tegen te houden. Het vermogen om het beleid tegen te houden is kenmerkend voor hindermacht.
- Met het inzetten van hindermacht probeerden zij te voorkomen dat door de Tweede Kamer het besluit wordt genomen het wetsvoorstel van het kabinet-Schoof aan te nemen.

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

28. MAW HAVO 2025, tijdvak 1, vraag 24

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 1 – vraag 24

Het proces van politieke besluitvorming kan met het systeemmodel en met het barrièremodel geanalyseerd worden. Beide modellen benadrukken andere aspecten van politieke besluitvorming. Het barrièremodel legt de nadruk op een kernconcept in politieke besluitvorming.

Welk kernconcept wordt in het barrièremodel het meeste benadrukt?

- A institutionalisering
- B macht
- C rationalisering
- D representatie
- E representativiteit
- F sociale ongelijkheid

Maximumscore 1 punt

Voorbeeld van een juist antwoord:

- B

3.4 Sociale ongelijkheid binnen een specifieke context

29. MAW HAVO 2025, tijdvak 1, vraag 7

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 1 – vraag 7

Inleiding

Deze opgave gaat over een nieuwe sollicitatiemethode genaamd *Open Hiring*. Bij *Open Hiring* hoeven werkzoekenden, in tegenstelling tot bij traditionele sollicitatiemethodes, geen sollicitatiegesprek te voeren en zijn opleiding, ervaring en arbeidsverleden niet relevant. De enige eis is dat de werkzoekende denkt het werk aan te kunnen. Wie interesse heeft in een bepaalde baan, zet zijn of haar naam op een lijst van het bedrijf. Als de baan vrij is of komt, dan kan de eerste op de lijst direct aan de slag.

Stelling: *Open Hiring* vergroot de subjectieve arbeidsmarktkansen.

Wat betekent dit?

A *Open Hiring* vergroot de mate waarin een werkgever de kansen van een werkzoekende op de arbeidsmarkt positief inschat.

B *Open Hiring* vergroot de mate waarin een werkzoekende zelf de kansen op een baan positief inschat.

C *Open Hiring* zorgt ervoor dat de werkgevers de arbeidsmarktkansen van werkzoekenden vergroten.

D *Open Hiring* zorgt ervoor dat er een grotere kans is dat werkzoekenden onafhankelijk van hun vaardigheden een baan vinden.

Maximumscore 1 punt

Voorbeeld van een juist antwoord:

- B

30. MAW HAVO 2025, tijdvak 1, vraag 1

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 1 – vraag 1

Inleiding

In de periode voor de verkiezingen organiseren sommige gemeenten oefendagen. Op deze dagen kunnen burgers in een stembureau oefenen met het uitbrengen van hun stem. Dit zogenoemde oefenstemmen is voor burgers die anders misschien niet of ongeldig gaan stemmen, omdat stemmen in het stembureau voor hen lastig is. Dit zijn bijvoorbeeld vluchtelingen, mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een taalachterstand.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

Gemeenten kunnen met het organiseren van dagen voor oefenstemmen sociale uitsluiting van bepaalde burgers tegengaan. Sociale uitsluiting kent vier componenten. Twee daarvan zijn geringe toegang tot sociale grondrechten en beperkte normatieve integratie.

Noem een **andere** component van sociale uitsluiting die gemeenten met het organiseren van dagen voor oefenstemmen willen tegengaan.

Maximumscore 1 punt

Het juiste antwoord is:

- beperkte (sociale en) politieke participatie

3.5 Maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op sociale ongelijkheid

31. MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 7

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 2 – vraag 7

Inleiding

Nederlanders zijn steeds hoger opgeleid. Bovendien is het opleidingsniveau een steeds belangrijkere rol gaan spelen voor het bepalen van iemands maatschappelijke positie. Om de kansen op een zo hoog mogelijk diploma te vergroten, maken steeds meer ouders voor hun kinderen gebruik van zogenaamd schaduwonderwijs. Onder schaduwonderwijs vallen aanvullende onderwijsactiviteiten die leerlingen na schooltijd volgen ter verbetering van het leren en presteren op school en waarvoor de gezinnen zelf moeten betalen. Voorbeelden hiervan zijn bijles, huiswerkbegeleiding en toets- en examentrainingen die leerlingen buiten schooltijd volgen.

Er zijn ouders die honderden euro's per jaar uitgeven aan schaduwonderwijs.

Geef met het begrip diploma-inflatie een mogelijke verklaring voor de populariteit van schaduwonderwijs. Gebruik in je verklaring een omschrijving van diploma-inflatie.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Omdat steeds meer mensen een (hoog/hoger) onderwijsdiploma behalen, worden diploma's steeds minder waard. Eenzelfde diploma geeft nu toegang tot werk op een lager niveau dan vroeger. Er is sprake van diploma-inflatie.
- Voor veel meer typen werk dan vroeger moet men een (hogere) opleiding afgerond hebben. Om dus in aanmerking te komen voor meer en beter beloonde banen, is een hogere opleiding vereist (dan vroeger). Schaduwonderwijs kan helpen deze hogere opleiding met succes af te ronden.

3.6 Overheidsbeleid en standpunten van aanhangers van de politieke stromingen

32. MAW HAVO 2026, tijdvak 1, vraag 20

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 1 – vraag 20

Inleiding

In Ierland kunnen middelbare scholieren in hun vierde jaar kiezen voor een zogenaamd Transition Year (TY) om hun interesses te verkennen. Dit is een tussenjaar voor scholieren waarin alleen de basisvakken Engels, Iers en wiskunde verplicht zijn. Scholen zijn verder vrij in wat ze hun leerlingen als mogelijkheden aanbieden. Het opdoen van werkervaring is een belangrijk onderdeel van het tussenjaar.

De Nederlandse overheid heeft een aantal instrumenten om sociale ongelijkheid te beïnvloeden. Een daarvan is het overheidsinstrument: verzekeren tegen inkomensverlies.

Stel dat de Ierse overheid dezelfde overheidsinstrumenten heeft.

- Formuleer zelf bij een **ander** overheidsinstrument een maatregel die kan bevorderen dat alle scholieren op gelijke wijze kunnen deelnemen aan het tussenjaar.
- Noem de naam van het gekozen overheidsinstrument.

Maximumscore 2 punten

Een juiste antwoord bevat:

- een maatregel die kan bevorderen dat alle scholieren op gelijke wijze kunnen deelnemen aan het tussenjaar
- het noemen van een ander overheidsinstrument om sociale ongelijkheid te beïnvloeden

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Maatregel: de overheid zou scholen verplicht kunnen stellen om de werkervaringsplekken tijdens het tussenjaar te regelen voor scholieren, zodat afkomst geen rol kan spelen bij de invulling hiervan. / De overheid zou scholen kunnen verplichten enkel gratis extra activiteiten aan te bieden, zodat geld geen rol speelt bij het wel of niet kunnen meedoen aan de extra activiteiten van het tussenjaar.
- Deze maatregel valt binnen het overheidsinstrument onderwijsbeleid (gericht op het verminderen van verschillende vormen van sociale ongelijkheid).

Opmerkingen

- Als de maatregel en het overheidsinstrument niet bij elkaar passen, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.
- Aan een antwoord met het overheidsinstrument 'verzekeren tegen inkomensverlies' kan geen scorepunt worden toegekend.

33. MAW HAVO 2019, tijdvak 2, vraag 22

Oefenvraag examen 2019 tijdvak 2 – vraag 22

In 2016 verscheen van de hand van vier politicologen het boek *Rumoer: Nederlandse kiezers en politiek 1998-2012*. Voor het boek maakten de schrijvers gebruik van de gegevens uit verschillende Nationale Kiezersonderzoeken (NKO's), die plaatsvonden tussen 1998 en 2012. De schrijvers wilden onder andere weten in hoeverre kiezers bij twee opeenvolgende verkiezingen, in de periode 1998-2012, op dezelfde partij hebben gestemd. Ook wilden de onderzoekers weten op welke partij kiezers gingen stemmen als ze wisselden van partijvoorkeur.

Een van de schrijvers van het boek, Joop van Holsteyn, politicoloog aan de Universiteit Leiden, zegt in een interview met NRC Handelsblad: "(...) het vooroordeel dat kiezers anno nu maar wat doen, dat klopt niet. Kiezers houden er vaak, bewust of onbewust, een setje aan keuzes op na. Daar zitten partijen in die ongeveer dezelfde opvattingen hebben. GroenLinks, PvdA en de SP zitten vaak samen in zo'n keuzeset. En aan de rechterkant geldt dat voor de VVD, D66 en het CDA."

De VVD en D66 kunnen gerekend worden tot de liberale stroming die over het algemeen voor beperkte overheidsbemoeienis in sociaaleconomische kwesties is. GroenLinks, de PvdA en de SP kunnen gerekend worden tot de sociaaldemocratische stroming, die een wat grotere rol voor de overheid in sociaaleconomische kwesties voorstaat.

- Noem een gemeenschappelijk uitgangspunt van de VVD en D66 dat past bij hun opvatting over de rol van de overheid en dat kan verklaren dat de VVD en D66 voor kiezers samen in een keuzeset zitten.
- Noem een gemeenschappelijk uitgangspunt van de PvdA en de SP dat past bij hun opvatting over de rol van de overheid en dat kan verklaren dat de PvdA en de SP voor kiezers samen in een keuzeset zitten.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Een gemeenschappelijk uitgangspunt van de VVD en D66: eigen initiatief (van burgers).
- Een gemeenschappelijk uitgangspunt van de PvdA en de SP: bevorderen van de gelijkheid tussen mensen/het bestrijden van sociale ongelijkheid.

4. Binding

4.1 Sociale cohesie: mate van binding

34. MAW HAVO pilot 2017, tijdvak 1, vraag 12

Oefenvraag pilot examen 2017 tijdvak 1 – vraag 12

Beredeneer of jongeren die dezelfde straattaal spreken, altijd een groep te noemen zijn.
Gebruik in je redenering het kernconcept groepsvorming.

Maximumscore 1 punt

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Jongeren die dezelfde straattaal spreken, zijn **niet** altijd een groep te noemen. Niet alle jongeren die dezelfde straattaal spreken, hebben **gemeenschappelijke waarden en normen** waardoor ze met elkaar **verbonden** zouden zijn.

35. MAW HAVO 2024, tijdvak 2, vraag 19

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 2 – vraag 19

Inleiding

Nederland is Europees kampioen vrijwilligerswerk. Bijna de helft van de Nederlanders verricht ten minste één keer per jaar onverplicht en onbetaald werk voor anderen of de samenleving.

De gemeente Heerlen bungelt echter in vergelijking met 50 andere grote gemeenten in Nederland onderaan. Ook op andere terreinen is de maatschappelijke betrokkenheid gering. Zo heeft Heerlen ook het laagste percentage burgers dat actief is in verenigingen. Hoewel nader onderzoek naar de oorzaken hiervan nog nodig is, is al wel gevonden dat de gemeente Heerlen ook behoort tot de gemeenten met het laagste vertrouwen van burgers in elkaar.

Om de betrokkenheid van burgers te vergroten en vrijwilligerswerk te stimuleren, is de gemeente Heerlen in 2019 gestart met het Heerlens Heitje, een eigen digitale munt.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

Beredeneer dat de mate waarin mensen vrijwilligerswerk doen een indicator kan zijn voor de mate van sociale cohesie in Heerlen. Gebruik in je redenering:

- de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie;
- informatie uit de inleiding die je redenering ondersteunt.

Maximumscore 1 punt

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit de inleiding blijkt dat vrijwilligerswerk iets is dat je voor anderen of de samenleving doet. De mate van vrijwilligerswerk kan dus een indicator zijn voor de mate van sociale cohesie, omdat de bereidheid onbetaald werk voor anderen of de samenleving te doen iets zegt over de mate van verantwoordelijkheid voor elkaars welzijn.

36. MAW HAVO 2026, tijdvak 2, vraag 13

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 13

Tekst 4: Persoonlijke groei

In de jaren zestig (...) moest je je ouders echt zo snel mogelijk vaarwel zeggen, anders werd het nooit wat met je persoonlijke groei! (...) Of het nu ging om [het bezoeken van] je ooms en tantes of om je ouders – babyboomers hadden er weinig mee op: al die stoffige verplichtingen tegenover mensen die je niet eens zelf had gekozen! (...) Je kon beter op vriendschapsbanden vertrouwen, vrienden kon je uitzoeken zonder maatschappelijke dwang en op basis van je eigen individuele voorkeur.

bron: Vuijsje en Groen, 2017

Gebruik tekst 4. Familie is een sociale institutie. Vuijsje en Groen beschrijven in tekst 4 de betekenis van de familie in de jaren zestig van de vorige eeuw voor babyboomers.

Leg uit dat in deze beschrijving van familie een sociale institutie te herkennen is. Gebruik in je uitleg:

- de omschrijving van het kernconcept sociale institutie;
- informatie uit tekst 4.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat een uitleg dat in de beschrijving van Vuijsje en Groen van familie in de jaren zestig een sociale institutie te herkennen is, met:

- informatie uit tekst 4 waarin sociale institutie te herkennen is
- een toepassing van het kernconcept sociale institutie

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Volgens Vuijsje en Groen bestond familie uit mensen die je niet eens zelf had gekozen en tegenover wie je stoffige verplichtingen had, zoals het bezoeken van je ooms en tantes
- In deze beschrijving van familie in de jaren zestig is een sociale institutie te herkennen, omdat de familie bestaat uit een complex van (informele) regels die het gedrag van familieleden onderling reguleren, zoals het regelmatig bezoeken van andere familieleden.

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

37. MAW HAVO 2024, tijdvak 2, vraag 9

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 2 – vraag 9

Sociale instituties hebben verschillende kenmerken. Een kenmerk is dat ze vaak niet alleen op dwingende macht, maar ook op gezag berusten.

Leg voor **twee andere** kenmerken van sociale instituties uit dat deze kenmerken voor de institutie gezin gelden. Gebruik in je uitleg telkens de omschrijving van het genoemde kenmerk.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Het kenmerk 'ze zijn enerzijds vrij stabiel, maar anderzijds ook relatief veranderlijk door de tijd heen' geldt voor de institutie gezin, want de institutie gezin is wel blijven bestaan door de tijd heen, maar ook veranderd. (Zo gelden er nu veelal andere regels dan die in tekst 2 worden genoemd.)
- Het kenmerk 'ze bestaan buiten het individu om' geldt voor de institutie gezin, want ook al zou je het willen, een enkel persoon kan het bestaan van 'het gezin' niet afschaffen.

38. MAW HAVO 2021, tijdvak 2, vraag 14

Oefenvraag examen 2021 tijdvak 2 – vraag 14

Leg uit dat de rechtspraak een sociale institutie is.

Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept sociale institutie.

Maximumscore 1 punt

Voorbeeld van een juist antwoord:

- De rechtspraak is gebaseerd op wetten, geformaliseerde regels, en door middel van de rechtspraak worden het gedrag en de onderlinge relaties van mensen gereguleerd.

4.2 Politieke instituties en representatie/representativiteit

39. MAW HAVO 2022, tijdvak 1, vraag 7

Oefenvraag examen 2022 tijdvak 1 – vraag 7

Inleiding

De leeftijd waarop men in Nederland mag stemmen voor een volksvertegenwoordiging is 18 jaar en vastgelegd in de Grondwet. In juni 2019 kwam de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) met het adviesrapport 'Jong geleerd, oud gedaan'. In dit rapport adviseert de ROB om de kiesgerechtigde leeftijd uit de Grondwet te halen, zodat het mogelijk is om te experimenteren met stemrecht voor 16- en 17-jarigen op gemeentelijk en provinciaal niveau. [...]

Gebruik de inleiding van de opgave.

Leg uit dat het kiesstelsel een politieke institutie is. Gebruik in je uitleg:

- de omschrijving van het kernconcept politieke institutie;
- een voorbeeld uit de inleiding van de opgave bij het kernconcept politieke institutie.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Het kiesstelsel is een politieke institutie omdat er sprake is van wettelijke en dus geformaliseerde regels die het (mogelijke) (stem)gedrag van burgers inzake verkiezingen reguleren.
- Een van deze wettelijk vastgelegde regels is dat de leeftijd waarop men in Nederland mag stemmen voor vertegenwoordigende organen 18 jaar is.

40. MAW HAVO 2022, tijdvak 1, vraag 6

Oefenvraag examen 2022 tijdvak 1 – vraag 6

Inleiding

De leeftijd waarop men in Nederland mag stemmen voor een volksvertegenwoordiging is 18 jaar en vastgelegd in de Grondwet. In juni 2019 kwam de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) met het adviesrapport 'Jong geleerd, oud gedaan'. In dit rapport adviseert de ROB om de kiesgerechtigde leeftijd uit de Grondwet te halen, zodat het mogelijk is om te experimenteren met stemrecht voor 16- en 17-jarigen op gemeentelijk en provinciaal niveau. [...]

Er is een verschil tussen actief kiesrecht en passief kiesrecht. Zowel een verlaging van de leeftijdsgrens voor het actief kiesrecht naar 16 jaar als een verlaging van de leeftijdsgrens voor het passief kiesrecht naar 16 jaar, kan leiden tot een hogere representatie van jongeren in een volksvertegenwoordiging zoals een gemeenteraad.

Leg uit wanneer een verlaging van de leeftijdsgrens voor **passief** kiesrecht naar 16 jaar zal leiden tot een hogere representatie van jongeren in een volksvertegenwoordiging zoals een gemeenteraad. Gebruik in je uitleg:

- de omschrijving van het kernconcept representatie;
- een omschrijving van het begrip passief kiesrecht.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Dat zal het geval zijn als ook jongeren van 16 en 17 jaar zich verkiesbaar gaan stellen (passief kiesrecht) en verkozen worden (doordat er voldoende op hen gestemd is).
- In dat geval zullen jongeren meer vertegenwoordigers in de gemeenteraad/een volksvertegenwoordiging krijgen. Er is dan sprake van een hogere representatie van jongeren in de gemeenteraad/een volksvertegenwoordiging.

41. MAW HAVO 2021, tijdvak 3, vraag 9

Oefenvraag examen 2021 tijdvak 3 – vraag 9

Soms stemmen kiezers strategisch bij verkiezingen. Dit kan verschillende redenen hebben. Zo kunnen mensen bijvoorbeeld strategisch kiezen als ze twijfelen of de partij van hun eerste voorkeur kans maakt op regeringsdeelname en ze hun stem graag geven aan een partij die deel uit gaat maken van de regering. Zij stemmen dan niet op de partij waar zij de meeste affiniteit mee hebben, maar bijvoorbeeld op een partij van hun tweede of derde keuze die meer kans maakt op regeringsdeelname. Deze kiezers twijfelen tussen 'een stem met het hart' of 'een stem met het hoofd'.

Leg het dilemma van deze kiezers uit. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept representativiteit.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Kiezers moeten een keus maken tussen enerzijds partijen die met hun standpunten en achtergrondkenmerken het meest overeenkomen met die van henzelf, maar die waarschijnlijk geen kans maken om in de regering te komen ('stemmen met het hart').
- En anderzijds partijen waar mensen wat betreft standpunten en achtergrondkenmerken minder affiniteit mee hebben maar die een grotere kans maken om daadwerkelijk enkele politieke besluiten te nemen in een regering die overeenkomen met de wensen van de betreffende kiezer ('stemmen met het hoofd').

4.3 Bedreigingen voor de bindingen in de samenleving binnen een specifieke context

42. MAW HAVO 2022, tijdvak 1, vraag 22

Oefenvraag examen 2022 tijdvak 1 – vraag 22

Inleiding

In november 2019 werden ruim zestig activisten van de actiegroep Meat the Victims door de rechtbank van Den Bosch veroordeeld voor het urenlang bezet houden van een varkenshouderij in Boxtel. De actiegroep deelde tijdens de bezetting beelden vanuit de stal via sociale media.

De actie kon rekenen op weinig steun van de gevestigde actiegroepen voor dierenwelzijn.

Boeren die zich door de activisten bedreigd voelden, besloten zich te verenigen in een eigen actiegroep met de naam Farmers Defence Force.

Boeren in Nederland voelden zich bedreigd door de illegale bezetting door Meat the Victims. Er kunnen drie verschillende categorieën van bedreigingen worden onderscheiden. Eén categorie is bedreigingen van natuurlijke aard.

– Geef een voorbeeld van een bedreiging van natuurlijke aard waar varkensboeren mee te maken kunnen krijgen.

– In welke categorie bedreigingen valt het risico op een bezetting van een veehouderij?

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Een voorbeeld van bedreigingen van natuurlijke aard is een ziekte die de varkens kunnen krijgen (zoals de varkenspest).
- Het risico op een bezetting van een veehouderij valt in de categorie bedreigingen van sociale aard.

43. MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 25

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 2 – vraag 25

Tekst 5

In september 2021 zijn als proef wapencontroles door de politie uitgevoerd in vijf Amsterdamse wijken. (...) Deze wijken zijn (...) vastgesteld op basis van een aantal criteria:

- een relatief hoog aantal door de politie geregistreerde incidenten waarbij een wapen is gebruikt of sprake was van wapenbezit
- een relatief hoge mate van ervaren onveiligheid
- een relatief hoge mate van zelf gerapporteerd slachtofferschap van geweld

Met deze proef wil de Amsterdamse driehoek¹⁾ onderzoeken of wapencontroles helpen tegen wapenbezit en tegen geweld met wapens. Een tweede doel is om te onderzoeken of deze controles bewoners van de wijken een veiliger gevoel geven.

Bron: Onderzoek, Informatie en Statistiek, november 2021

Noot 1) overlegorgaan tussen de burgemeester, de politiechef en de officier van justitie

Zie tekst 5. De gelegenheidstheorie omvat drie factoren die het niveau van criminaliteit bepalen. Een van deze factoren is de aanwezigheid van geschikte doelwitten.

Leg aan de hand van de **twee andere** factoren van de gelegenheidstheorie uit, dat door het instellen van de maatregel preventief fouilleren in een wijk, het niveau van de criminaliteit in deze wijk kan dalen. Gebruik in je uitleg de **twee andere** factoren van de gelegenheidstheorie.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Preventief fouilleren houdt in dat de politie passanten controleert op verboden wapenbezit. De sociale bewaking neemt dan toe. Volgens de gelegenheidstheorie zal de criminaliteit in de wijk dan dalen (mits de mate van aanwezigheid van potentiële daders en de mate van aanwezigheid van geschikte doelwitten gelijk blijven / niet stijgen).
- Preventief fouilleren houdt in dat de politie passanten controleert op verboden wapenbezit. Door fouilleren wordt potentiële daders de gelegenheid ontnomen om zich crimineel te gedragen. Volgens de gelegenheidstheorie zal de criminaliteit in de wijk dan dalen (mits de mate van aanwezigheid van geschikte doelwitten en de mate van afwezigheid van voldoende sociale bewaking gelijk blijven / niet stijgen).

4.4 Overheidsbeleid en standpunten van aanhangers van politieke stromingen

44. MAW HAVO 2025, tijdvak 1, vraag 17

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 1 – vraag 17

Inleiding

Verkeersovertredingen worden in Nederland bestraft met standaardboetes. De hoogte van een standaardboete is afhankelijk van de ernst van het delict en is voor iedereen gelijk. Hoogleraar Elena Kantorowicz-Reznichenko van de Erasmus Universiteit Rotterdam pleit voor inkomensafhankelijke boetes. De hoogte van een inkomensafhankelijke boete is afhankelijk van de hoogte van het inkomen van de verkeersovertreder.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

Het strafrecht onderscheidt daadrecht en daderrecht.

a Leg uit bij welk type recht het geven van standaardboetes voor verkeersovertredingen past.

b Leg uit bij welk type recht het geven van inkomensafhankelijke boetes voor verkeersovertredingen past.

Gebruik voor **a** en **b** in je uitleg telkens:

- een omschrijving van het begrip daadrecht of daderrecht;
- informatie uit de inleiding van deze opgave waaruit het gekozen type recht blijkt.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

a

- In de inleiding staat dat bij standaardboetes de hoogte van de boete afhankelijk is van de ernst van het delict en voor iedereen gelijk is. Het daadrecht stelt de daad centraal en gaat uit van gestandaardiseerde sancties voor elke soort overtreding. Dus past het geven van standaardboetes bij het daadrecht.

b

- In de inleiding staat dat bij inkomensafhankelijke boetes de hoogte van de boete afhankelijk is van de hoogte van het inkomen van de verkeersovertreder. Het daderrecht houdt rekening met persoonskenmerken en de sociale omstandigheden van de dader, zoals de hoogte van het inkomen van de overtreder. Dus past het geven van inkomensafhankelijke boetes bij het daderrecht.

45. MAW HAVO 2021, tijdvak 2, vraag 8

Oefenvraag examen 2021 tijdvak 2 – vraag 8

Er bestaan verschillende doelen van straffen. De klassieke school en de moderne school leggen de nadruk op verschillende doelen van straffen.

Waar staan de doelen van straffen bij de twee scholen juist?

	de nadruk van de klassieke school	de nadruk van de moderne school
A	generale preventie	speciale preventie
B	speciale preventie	resocialisatie
C	resocialisatie	vergelding
D	vergelding	generale preventie

Maximumscore 1 punt

Het juiste antwoord is:

- A

46. MAW HAVO 2022, tijdvak 2, vraag 1

Oefenvraag examen 2022 tijdvak 2 – vraag 1

Inleiding

In buurten werken bewoners steeds vaker digitaal samen om de veiligheid in hun buurt te vergroten. Een veelgebruikt middel daarvoor zijn buurtpreventie-apps. Door het gebruik van buurtpreventie-apps kunnen buurtbewoners elkaar en in sommige gevallen ook de wijkagent of een vertegenwoordiger van de gemeente informeren over verdachte situaties. In deze opgave vallen onder buurtpreventie-apps de WhatsApp-buurtpreventiegroepen en apps die speciaal voor buurtpreventie zijn ontwikkeld.

Gebruik de inleiding van de opgave.

Het gebruik van buurtpreventie-apps door buurtbewoners past bij opvattingen van verschillende politieke stromingen, zoals de confessionele stroming.

Leg uit dat het gebruik van buurtpreventie-apps past bij de confessionele stroming. Gebruik in je uitleg:

- een uitgangspunt van de confessionele stroming;
- informatie uit de inleiding van de opgave waarin dit uitgangspunt van de confessionele stroming te herkennen is.

Maximumscore 1 punt

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Het gebruik van buurtpreventie-apps past bij het confessionele uitgangspunt dat onveiligheidsvraagstukken zo veel mogelijk worden opgelost door samenwerking tussen burgers, zoals gebeurt als burgers elkaar informeren over verdachte situaties in de buurt.

47. MAW HAVO pilot 2015, tijdvak 2, vraag 19

Oefenvraag pilot examen 2015 tijdvak 2 – vraag 19

Op de website van Verbeterdebuurt kunnen burgers problemen in de openbare ruimte doorgeven aan de gemeente. Daarnaast kunnen zij de website gebruiken om zelf met nieuwe ideeën te komen voor de buurt en samen met buurtgenoten hiermee aan de slag te gaan, zoals een buurtmoestuin aanleggen.

Bij welk liberaal uitgangspunt past het aandragen en uitvoeren van ideeën door burgers met Verbeterdebuurt?

Maximumscore 1 punt

Het juiste antwoord is:

- Het uitgangspunt van eigen initiatief/verantwoordelijkheid van burgers om problemen op te lossen / beperkte overheidsbemoeienis.

5. Verandering

5.1 Veranderingsprocessen rationalisering, individualisering en institutionalisering

48. MAW HAVO 2024, tijdvak 2, vraag 1

Oefenvraag examen 2024 tijdvak 2 – vraag 1

Inleiding

In het dagelijks leven van veel Nederlanders is het gebruik van sociale media niet meer weg te denken. Ook voor sportbeoefenaars bestaan er specifieke apps, zoals de app Strava die vooral populair is bij duursporters. Beoefenaars van sporten zoals fietsen en hardlopen kunnen met die app bijhouden hoe vaak en hoelang ze sporten. Via Strava kunnen sporters ook een trainingsplan opstellen om hun sportieve doelen te behalen. Ook details over de gevolgde routes en welke prestaties sporters hebben geleverd, kunnen met de app worden bijgehouden. Deze informatie kan vervolgens gedeeld worden met anderen die de betreffende sporter volgen. Gebruikers kunnen zelf ook anderen volgen en kunnen op activiteiten reageren met aanmoedigingen, vragen of zogenaamde kudos. Kudos zijn virtuele complimentjes. De onderzoekers in tekst 1 vroegen zich af of en hoe sporters binnen een Strava-netwerk elkaar beïnvloeden en onderzochten of apps gebruikt zouden kunnen worden voor het ontwikkelen van beleid dat gericht is op het stimuleren van sportdeelname.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

Leg uit dat in het gebruik van de sportapp Strava een gerationaliseerde samenleving te herkennen is. Gebruik in je uitleg:

- de omschrijving van het kernconcept rationalisering, met de woorden 'systematiseren', 'doel(stelling)' en 'efficiënt';
- informatie uit de inleiding waaruit rationalisering blijkt.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- In het gebruik van de sportapp Strava is een gerationaliseerde samenleving te herkennen, want uit de inleiding blijkt dat er sprake is van systematiseren van de werkelijkheid, omdat gebruikers met de Strava-app systematisch hun sportprestaties kunnen bijhouden
- om zo efficiënt mogelijk hun sportieve doelen te behalen (bijvoorbeeld via een trainingsplan). Dus is in het gebruik van de sportapp Strava een gerationaliseerde samenleving te herkennen.

49. MAW HAVO 2026, tijdvak 2, vraag 14

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 14

Tekst 4: Persoonlijke groei

In de jaren zestig (...) moest je je ouders echt zo snel mogelijk vaarwel zeggen, anders werd het nooit wat met je persoonlijke groei! (...) Of het nu ging om [het bezoeken van] je ooms en tantes of om je ouders – babyboomers hadden er weinig mee op: al die stoffige verplichtingen tegenover mensen die je niet eens zelf had gekozen! (...) Je kon beter op vriendschapsbanden vertrouwen, vrienden kon je uitzoeken zonder maatschappelijke dwang en op basis van je eigen individuele voorkeur.

bron: Vuijsje en Groen, 2017

Gebruik tekst 4. Leg uit dat individualisering te herkennen is in de verandering van familierelaties van babyboomers in de jaren zestig van de vorige eeuw. Gebruik in je uitleg:

- de omschrijving van het kernconcept individualisering;
- informatie uit tekst 4.

Maximumscore 2 punten

Een juist antwoord bevat een uitleg dat in de verandering in de familierelaties van babyboomers in de jaren zestig individualisering te herkennen is, met:

- een toepassing van 'het vergroten van zelfstandigheid' uit de omschrijving van het kernconcept individualisering
- informatie uit tekst 4 waaruit 'het vergroten van zelfstandigheid' uit de omschrijving van het kernconcept individualisering blijkt

Voorbeeld van een juist antwoord:

- In de verandering in familierelaties van babyboomers in de jaren zestig is individualisering te herkennen, omdat babyboomers hun zelfstandigheid vergroten in het uitzoeken van nieuwe sociale relaties, zoals vrienden.
- Volgens Vuijsje en Groen kon je beter vertrouwen op vrienden dan op familie, omdat vrienden mensen zijn die je kan uitzoeken zonder maatschappelijke dwang en op basis van je eigen voorkeur.

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

50. MAW HAVO 2025, tijdvak 2, vraag 16

Oefenvraag examen 2025 tijdvak 2 – vraag 16

Inleiding

Daniël van Duijn van de Jongeren Partij (DJP) wilde als lijsttrekker meedoen aan de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021.

De Kiesraad is verantwoordelijk voor de verkiezingen in Nederland, zoals de Tweede Kamerverkiezingen van 2021. In de aanloop naar deze verkiezingen constateerde de Kiesraad dat een aantal partijen 'verzuimen', waaronder de jongerenpartij van Van Duijn. Bij 'verzuimen' ontbreekt bijvoorbeeld een bepaald aantal ondersteuningsverklaringen. Een ondersteuningsverklaring is een schriftelijke verklaring van een kiesgerechtigde dat deze de deelname van de politieke partij aan de verkiezingen steunt. Deze ondersteuningsverklaringen zijn nodig wanneer de partij voor het eerst deelneemt aan de verkiezingen. Omdat niet alle 'verzuimen' zijn hersteld, mocht de jongerenpartij van Van Duijn niet deelnemen aan de Tweede Kamerverkiezingen van 2021.

Leg uit dat de Kiesraad de jongerenpartij van Van Duijn heeft uitgesloten van de Tweede Kamerverkiezingen van 2021, omdat deelname aan de verkiezingen geïnstitutionaliseerd is. Gebruik in je uitleg:

- de omschrijving van het kernconcept institutionalisering;
- informatie uit de inleiding van de vraag.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit de inleiding van de vraag blijkt dat voor deelname aan de Tweede Kamerverkiezingen door een nieuwe politieke partij geformaliseerde regels gelden, bijvoorbeeld dat nieuwe politieke partijen om mee te kunnen doen aan de verkiezingen een bepaald aantal ondersteuningsverklaringen van kiesgerechtigden aanleveren.
- Nieuwe politieke partijen die niet aan dergelijke regels kunnen voldoen, zoals de jongerenpartij van Van Duijn, worden door de Kiesraad uitgesloten van de Tweede Kamerverkiezingen. Dat wil zeggen dat het gedrag van politieke partijen die willen deelnemen aan de verkiezingen, gereguleerd wordt door de Kiesraad. Dus kon de jongerenpartij van Van Duijn niet deelnemen aan de Tweede Kamerverkiezingen van 2021.

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, dan kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

5.2 Veranderingsprocessen staatsvorming, democratisering en globalisering

51. MAW HAVO 2021, tijdvak 2, vraag 4

Oefenvraag examen 2021 tijdvak 2 – vraag 4

De internationale voetbalbond FIFA wil meer vrouwen in bestuursfuncties benoemen. In 2018 gaf de FIFA aan dat de FIFA wil dat in 2022 ten minste een derde van de bestuurscommissie uit vrouwelijke leden bestaat.

Leg uit dat in dit streven van de FIFA een veranderingsvraagstuk te herkennen is. Gebruik in je uitleg:

- de omschrijving van het hoofdconcept verandering;
- de omschrijving van een kernconcept bij het hoofdconcept verandering.

Let op: je mag het kernconcept *institutionalisering* **niet** gebruiken.

Maximumscore 2 punten

Voorbeeld van een juist antwoord:

- In dit streven van de FIFA is een veranderingsvraagstuk te herkennen, want als er meer vrouwen in het bestuur komen, krijgen vrouwen meer inspraak en medezeggenschap en veranderen de machtsverhoudingen binnen de voetbalbond. Er is sprake van het proces van democratisering.
- Hierdoor worden in een relatief korte tijd, na vele jaren van achterstand, de mogelijkheden van vrouwen om ontwikkelingen in het voetbal te beïnvloeden vergroot.

52. MAW HAVO 2026, tijdvak 2, vraag 16

Oefenvraag examen 2026 tijdvak 2 – vraag 16

Inleiding

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie (WODC) publiceerde in 2017 een onderzoek van socioloog Van Gestel en criminoloog Verhoeven naar liquidaties in Nederland. Liquidaties zijn moorden, gepleegd door of in opdracht van leden van een criminele organisatie. De maatschappelijke verontwaardiging is bij liquidaties groot, omdat liquidaties meestal met bruto geweld in de openbare ruimte worden uitgevoerd. Volgens de onderzoekers is in de jaren tachtig van de vorige eeuw het aantal liquidaties gestegen vanaf het moment dat de internationaal georganiseerde smokkel van drugs groeit. Vanaf het jaar 2000 herkennen de onderzoekers in de liquidaties een proces van verruiming door de beschikbaarheid van zware vuurwapens en de inzet van nieuwe onervaren schutters uit criminele jeugdgroepen. Deze opgave gaat over ontwikkelingen in het aantal liquidaties en criminele straatjongeren als hulpjes bij liquidaties.

Gebruik de inleiding van deze opgave. Leg uit dat globalisering zal hebben bijgedragen aan de toename van het aantal liquidaties. Gebruik in je uitleg:

- de omschrijving van het kernconcept globalisering;
- informatie uit de inleiding van deze opgave.

Maximumscore 1 punt

Een juist antwoord bevat een uitleg dat globalisering zal hebben bijgedragen aan de toename van het aantal liquidaties, met:

- informatie uit de inleiding van de opgave om globalisering te illustreren
- een toepassing van het kernconcept globalisering

Voorbeeld van een juist antwoord:

- In de inleiding van de opgave staat dat het aantal liquidaties stijgt vanaf het moment dat de internationaal georganiseerde smokkel van drugs groeit.
- Het groeien van internationaal georganiseerde smokkel wil zeggen dat contacten en afhankelijkheden in de drugswereld zich uitbreiden over landsgrenzen heen. Dus zal globalisering hebben bijgedragen aan de toename van liquidaties.

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

53. MAW HAVO 2023, tijdvak 2, vraag 19

Oefenvraag examen 2023 tijdvak 2 – vraag 19

Andersglobalisten en hyperglobalisten denken verschillend over globalisering.
Hieronder staan vier uitspraken.

Welke uitspraak is juist?

- A. Andersglobalisten wijzen vooral op de negatieve kanten van globalisering en vinden een nadeel van globalisering dat door wereldwijde muzikale uitwisseling lokale culturen nieuw leven kan worden ingeblazen.
- B. Andersglobalisten wijzen vooral op de positieve kanten van globalisering en vinden een voordeel van globalisering dat er een steeds diversere muziekcultuur verspreid wordt.
- C. Hyperglobalisten wijzen vooral op de negatieve kanten van globalisering en vinden een nadeel van globalisering dat er een steeds homogenere muziekcultuur verspreid wordt.
- D. Hyperglobalisten wijzen vooral op de positieve kanten van globalisering en vinden een voordeel van globalisering dat er wereldwijde muzikale uitwisseling plaatsvindt.

Maximumscore 1 punt

Het juiste antwoord is:

- D

